

Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. Tweede, herziene editie.

Schaminée J.H.J., R. Haveman, S.M. Hennekens, M. Horsthuis, J.A.M. Janssen, I. de Ronde, N.A.C. Smits & K.V. Šykora (2019). Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. Herkenning, ecologie, verspreiding. Tweede, herziene editie. KNNV Uitgeverij, Zeist, 464 pp.

Door Tom van Heusden

In september 2019 verscheen de tweede, herziene editie van de *Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. Herkenning Ecologie en Verspreiding*. Het langverwachte vervolg op de eerste editie die in 2010 verscheen (Schaminée et al. 2010). De tweede editie bundelt de vijfdelige *Vegetatie van Nederland* (Schaminée et al. 1995-1999), de vierdelige *Atlas plantengemeenschappen* (Weeda et al. 2000-2005) en de *Revisie Vegetatie van Nederland* (Schaminée et al. 2017) tot een handzaam en vooral praktisch boekwerk waar de gebruiker in het veld een begroeiing mee op naam kan brengen.

EEN NIEUWE FRISSE GIDS

Met 464 pagina's is de tweede editie slechts 25 pagina's uitgebreider dan de eerste. Dit is een prestatie aangezien er maar liefst 25 meer associaties worden besproken dan in de eerste editie. Doordat een kleiner lettertype gebruikt is en de iconen voor de levensvormen onder de tabellen zijn weggelaten is er blijkbaar voldoende ruimte vrijgekomen om een of (vaak) twee pagina's per associatie te kunnen gebruiken. Er is niet gesneden in het aantal afbeeldingen en in sommige gevallen is zelfs een afbeelding bijgevoegd waar die in de eerste editie afwezig was. Wat hierbij overigens opvalt is dat in veel gevallen een andere afbeelding is gekozen dan in de eerste editie. Soms een verbetering, waarbij de afbeelding een beter beeld van de associatie geeft, maar soms is hierop ook ingeleverd waarbij gekozen is voor een afbeelding van een zeldzame kensoort, in plaats van een afbeelding van de begroeiing. Ongetwijfeld is dit om esthetische redenen gedaan. Algemeen genomen vind ik de nieuwe afbeeldingen een verbetering op die in de eerste editie en het wekt ook het gevoel dat we echt met een nieuw, fris boek te maken hebben.

Overige verschillen met de eerste editie zijn het ontbreken van de gegevens voor verspreiding, trend en zeldzaamheid en de toevoeging van een specifieke kleuring van de layout van een pagina per formatie. Vegetaties van open water, moeras- en heiden hebben een zachte blauwe kleur en graslanden, zomen en droge heiden bijvoorbeeld een lichtgroene. Deze kleuren zijn tevens aan de buitenkant van de pagina's gemarkeerd waardoor gemakkelijk een juiste hoofdgroep gevonden kan worden.

Per associatie is een synoptische tabel opgenomen. Deze tabellen geven de frequentie van een soort binnen de associatie weer. Wanneer een soort gemiddeld

genomen 25 procent of meer bedekt, is de frequentie in rood gedrukt; wederom een slimme manier van ruimte besparen.

HET WERKEN MET DE VELDGIDS

De veldgids werkt met een diagnostische, in plaats van met de alom bekende dichotome, sleutel. Elke volgende stap wordt via een set diagnostische soorten en een beschrijving van de standplaats bepaald. Na het kiezen van een hoofdsleutel (die het tweede, derde, vierde en vijfde deel van *De Vegetatie van Nederland* volgt) moet een klasse gekozen worden. Hier wordt verwezen naar de sleutel voor deze klasse, waarna je via een verbond bij de juiste associatie terecht dient te komen. Vegetatieorden zijn, evenals bij de eerste editie, niet in de gids meegenomen.

Tijdens het veldseizoen van 2020 heb ik de veldgids regelmatig gebruikt om een indruk te krijgen van het werken met het boek. Ook heb ik mensen met een goede soortenkennis, maar weinig tot geen plantensociologische voorkennis gevraagd om de sleutel te gebruiken aangezien ik zelf snel de neiging had om een afslag te maken 'omdat dat deze juist was' in plaats van *sec* de sleutel te volgen. Een van de voorbeelden uit de praktijk: Op de Ginkelse Heide is plaatselijk een kruidenrijkheidstype aan te treffen dat geassocieerd wordt als het *Genisto-Callunetum danthonietosum*. Soorten als *Danthonia decumbens* (tandjesgras), *Potentilla erecta* (tormentil), *Galium saxatile* (liggend walstro) en *Nardus stricta* (borstelgras) vergezellen hier *Calluna vulgaris* (struikhei), die er aspectbepalend voorkomt. Ik vroeg een eerstejaars biologiestudent om met behulp van de veldgids de begroeiing op naam te brengen. De hoofdsleutel was zo gekozen: 'Graslanden, zomen en droge heiden'. Het kiezen van een klasse bleek al lastiger. Veel van de soorten wezen op de *Nardetea* (klasse van de heischrale graslanden) en slechts enkele op de *Calluno-Ullicetea* (klasse van de droge heiden). Omdat er meer *Nardetea*-soorten in de begroeiing aanwezig waren is gekozen voor deze klasse. Vervolgens wordt het gemakkelijk, want er is maar een verbond (*Violion caninae*) en een associatie waar *Calluna vulgaris* in de sleutel een rol speelt: het *Galio-Festucetum* (associatie van liggend walstro en schapengras). Een onjuiste conclusie omdat in onze begroeiing *Calluna vulgaris* het aspect bepaalde. Hier werd in de sleutel geen aandacht aan besteed, deze noemt alleen de soorten. Echter, zoals wellicht geleerd door sleutelen met een Flora, werd door gezonde twijfel ook de sleutel voor de andere optie, de klasse van de droge heiden, doorlopen. Hier viel de keuze al snel op het *Genisto-Callunetum* (associatie van struikhei en stekelbrem). Op de pagina van de associatie worden ook de subassociaties gepresenteerd (deze zijn in de tabellen expliciet vermeld bij belangrijke associaties). Na het vergelijken van de synoptische tabellen per subtype is duidelijk dat wij in het veld met de subassociatie met tandjesgras te maken hebben.

In het bovenstaande geval is het iemand zonder veel plantensociologische voorkennis en een beetje hulp gelukt om tot de juiste (in dit geval sub-)associatie te komen. Het is echter ook vaak voorgekomen dat dit niet lukte. Niet omdat de sleutel niet werkt (deze werkt in veel gevallen bijzonder goed, in ieder geval tot op verbondsniveau!), maar omdat de begroeiingen in het veld zich lang niet altijd aan

de indeling van de vegetatie van Nederland houden. Overgangsvegetaties en verarmde of verstoorde begroeiingen kunnen bij de beginnende (en waarschijnlijk ook de gevorderde) gebruiker voor hoofdpijn zorgen. Bij vegetaties waar een bepaalde soort domineert kan soms op gevoel een rompgemeenschap gekozen worden. Deze staan achteraan iedere classesleutel opgesomd. Er zijn echter geen tabellen of beschrijvingen opgenomen, deze staan voor een groot gedeelte in de *Veldgids Rompgemeenschappen* (Schaminée et al. 2015), op enkele in de revisie nieuw onderscheiden romp- en derrivaatgemeenschappen na. Het zou wellicht goed zijn om in de begeleidende tekst van het boek op te nemen dat niet iedere begroeiing tot een associatie gerekend kan worden, maar soms gewoonweg niet verder dan verbond of zelfs klasse toegeedeeld kan worden. Nu wordt gesuggereerd dat de keuze moet vallen op een associatie en in de gevallen dat dit niet mogelijk is, tot een romp- of derrivaatgemeenschap.

Voor bijvoorbeeld de vegetatiekarterder die al goed op de hoogte is van de associaties in Nederland, werkt de veldgids gemakkelijk. Vaak wordt al snel naar de juiste klasse gebladerd om vervolgens vandaaruit de sleutel verder te doorlopen. Een nadeel aan het werken met de gids is dat niet alle subassociaties zijn opgenomen. Dit is, zoals eerder benoemd, volkomen begrijpelijk omwille van ruimtebesparing, maar zou voor de ervaren gebruiker net dat beetje extra bieden. De subassociaties zijn juist de eenheden waar een geheugensteuntje gemakkelijk zou zijn.

EEN KLEINE VELD GIDS VAN FORMAAT

Ondanks de hoge informatiedichtheid per pagina kijkt het boek rustig en is de inhoud goed behapbaar. De teksten zijn relevant en de synoptische tabellen geven, ondanks de afwezigheid van een karakteristieke bedekking, voldoende informatie om in het veld afwegingen tussen associaties te kunnen maken. Het is de auteurs gelukt een bovenal praktische veldgids te leveren die de standaardwerken voor vegetatiekundigen in Nederland bundelt tot een handzame gids, waarmee de vegetatiekunde toegankelijker wordt gemaakt. Wat mij betreft is het snel tijd dat ook de Vegetatie van Nederland deel 6, met de mossen- en korstmossengemeenschappen, tot een evenzo prachtige veldgids gebundeld wordt.

LITERAATUUR

- Schaminée, J.H.J. et al. (1995-1999). De Vegetatie van Nederland Deel 1-5. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Schaminée, J.H.J., K.V. Sýkora, N.A.C. Smits & M. Horsthuis (2010). Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Schaminée, J.H.J., J.A.M. Janssen, E.J. Weeda, P.W.F.M. Hommel, R. Haveman, P.C. Schipper & D. Bal (2015). Veldgids Rompgemeenschappen. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Schaminée, J.H.J., R. Haveman, P.W.F.M. Hommel, J.A.M. Janssen, I. de Ronde, P.C. Schipper, E.J. Weeda, K.W. van Dort & D. Bal (2017). Revisie Vegetatie van Nederland. Stratiotes 51/52/ Westerlaan Publishers, Lichtenvoorde.
- Weeda, E.J. et al. (2000-2005). Atlas Plantengemeenschappen van Nederland Deel 1-5. KNNV Uitgeverij, Zeist.

